

duurzaamheid & natuur

natuurdagboek 21 januari 2013

FOTO KOOS DIJKSTERHUIS

Restant eindereend.

Boeren leren wat het nut is van insecten.

FOTO MERIJN BOS

Steltlopers in het slijk

We volgen de grote slenk door de kwelder. De slenk slingert met vloed van Waddenzee naar Noordzee en met eb terug. Hij verspert de weg naar Willemssduin. We volgen de westoever naar het Noordzeestrand bij paal 12. De slenk loopt leeg, het wordt eb. Tussen witte oevers van ijs peuren steltlopers in het bevroren slijk. Tureluurs, wulpen, watersnippen en bonte strandlopers.

De slenk reikt tot ver op het strand. Het strand is hier begroeid als een soort toendra. Die wordt van het zandstrand gescheiden door jonge duintjes. Witte duintjes van zand met ijskristallen en blonde kuiven van winters helmgras.

Het zandige deel van het Oosterstrand is honderden meters breed. We lopen langs de waterlijn terug naar het westen. Zelfs op een druilerige dinsdag in november of februari kom je hier altijd wel een wandelaar tegen. Maar nu niet. Het is ook

vreselijk koud. De zuidoosterbries bijt in onze wangen. Wel rijdt er soms een fourwheeldrive-auto. Sinds Schiermonnikoog Nationaal Park is, mogen er auto's op het strand. Terreinwagens, vrieskou noch wij met onze bivakmutsen lijken de drieteenstrandlopers te deren, die onbekommerd voor de branding heen en weer rollen. Ze wroeten fanatiek in het natte zand, er moet van alles te eten zijn. Een drieteenmeeuw vliegt over. Beide drieteenvogels missen de vierde, achterwaartse teen. Over zee vliegen linies rotganzen en eidereenden. Twee eiderwoerden liggen dood op het strand. De een is verstrikt in een stuk nylon visnet, van de ander is alleen de kop en wervelkolom over. Ook vinden we twee dode zeekoeten, zonder nylon. We naderen een groep waadvogels. Het blijken zo'n zestig zilverplevierren te zijn. In de vlucht laten ze hun gitzwarte okselvlekken zien.

Alle natuurkampeerterreinen in een overzichtelijk boekje

Van onze redactie groen

Nu misschien nog even niet, maar binnenkort is het weer leuk om een tent in de natuur op te zetten. De Stichting Natuurkampeerterreinen is er al klaar voor: sinds deze week is er een nieuwe versie van 'Het Groene Boekje', de kampeergids met alle natuurkampeerterreinen van Nederland. Inmiddels zijn er 134 van deze erkende stille terreinen in of bij een natuurgebied er zijn er een paar afgevallen, maar ook bijgekomen. De terreinen zijn bijzonder geschikt voor rustzoekers, maar ook voor activiteiten die graag fietsen of wandelen in de natuur.

Stichting Natuurkampeerterreinen heeft zojuist ook een app gelanceerd met de locaties, faciliteiten en foto's van de terreinen. Niet iedereen wil volgens de organisatie nog met een papieren boekje op stap. "Met de app kunnen kampeersers gemakkelijk zoeken naar natuurkampeerterreinen in de buurt, en de route ernaartoe plannen", zegt Marieken Nieuw-dorp, directeur van Stichting Natuurkampeerterreinen. "Daarnaast kunnen ze via zoekfilters hun voorkeur voor bepaalde faciliteiten aan- of uitzetten."

De Natuurkampeerkart blijft verplicht op de natuurkampeerterreinen. Dit jaar zit deze nog achter in Het Groene Boekje. Vanaf volgend jaar is de kaart ook los verkrijgbaar. Overigens zal het boekje niet verdwijnen. Uit een enquête onder meer dan tweeduizend natuurkampeersers in 2011 bleek dat het merendeel nog altijd met veel plezier van de gids gebruikmaakt.

Het Groene Boekje met de Natuurkampeerkart kost € 14,95 en is te koop op de natuurkampeerterreinen, bij ANWB, Bever en reisboekwinkels en op www.natuurkampeerterreinen.nl.

Bloeiende akkerranden zijn er al jaren, maar boeren weten amper wat daar kruipt en vliegt. Wie het nut van insecten kent, gebruikt minder bestrijdingsmiddelen.

Boer wordt natuurvorser

Kees de Vré

Gaasvliegen, zweefvliegen en sluipwespen zijn ongeziene, maar o zo nuttige insecten voor akkerbouwbedrijven. Deze bestjes eten massaal de luizen weg die belangrijke akkerbouwgewassen als granen, aardappels en suikerbieten bedreigen. Door gebrek aan nectar en stuifmeel, bloeiende bloemen dus, zijn deze insecten echter niet meer in een gangbaar akkerland te vinden. Vele tonnen chemisch bestrijdingsmiddel nemen jaarlijks de taak van de insecten over, met forse milieuproblemen in bodem en grondwater tot gevolg. Het nieuwe zogeheten Gemeenschappelijk Landbouwbeleid van de EU wil daarin verandering brengen en het boerencollectief Bloeiend Bedrijf loopt daarop met succes voorop.

"We zijn vorig jaar januari begonnen met een collectief van 300 boeren. Inmiddels doen 550 boeren mee", zegt projectleider Merijn Bos van het Louis Bolk Instituut voor duurzame voeding en landbouw. "Nee, het zijn niet van die beruchte sovjetkolchozen", antwoordt Bos lachend. "De samenwerking is volledig vrijwillig. We lopen vooruit op het nieuwe Europese landbouwbeleid dat in 2014 vorm moet krijgen. Daarin wordt 30 procent van de huidige inkomenssteun bestemd voor ver-

groening. Daarbij moet je denken aan braaklegging voor poelen, bosjes en akkerranden. Maar ook duurzamere landbouw kan eronder vallen, zoals minder gewasbescherming."

Die verandering van automatische inkomenssteun per hectare naar steun voor de actieve inzet van boeren op weg naar duurzaamheid gaat niet vanzelfsprekend. Het roept bij boeren vragen op naar specifieke kennis van bijvoorbeeld insecten en bloemen. Bos: "Nederland, het ministerie van economische zaken, zet in op de vorming van boerencollectieven om die kennis te vergaren en te delen. Het Louis Bolk Instituut heeft het op zich genomen om boeren wegwijs te maken in bloeiende akkerranden. Dat is weliswaar een bekend begrip, maar dat is nooit verder gekomen dan theorie en wat proefvelden. Na dertig jaar onderzoek wilden wij wel eens kijken hoe het in de dagelijkse praktijk kan werken."

Bloeiend Bedrijf begon in maart 2011 met 300 bedrijven die in dat jaar al honderden kilometers bloeiende akkerranden aanlegden voor nuttige insecten. In 2012 groeide dat door naar 550 deelnemers. Bos: "De meerwaarde van zo'n collectief is natuurlijk goedkoop inkopen van zaden, maar van veel meer belang is de uitwisseling van kennis en ervaring. Ik zet daar als insectenskundige (entomoloog) de wetenschappelijke

inzichten naast. Jaarlijks komen we zo'n vijftig keer bijeen om kennis en ervaring uit te wisselen. We leren de boeren wat nuttige insecten zijn, zodat ze zelf hun gewassen kunnen inspecteren op schadelijke én nuttige insecten. Zo stimuleren we nuttige biodiversiteit en plukken daar ook de vruchten van in de vorm van een duurzamere landbouw. Want bedenkt dat je door te spuiten ook de natuurlijke vijanden doodt, waardoor er weer meer gespoten moet worden."

Groenvergoeding

Volgens een recent rapport van het Centrum voor landbouw en milieu (CLM) biedt het nieuwe duurzame landbouwbeleid van de EU volop kansen voor mooie akkerranden. De bedoeling is dat in 2014 dertig procent van de toeslagen die boeren in Nederland krijgen bestemd wordt voor vergroening. Volgens het CLM gaat het om een bedrag van 255 miljoen euro per jaar. De Europese Commissie wil dat 7 procent van de bedrijfsoppervlakte uit productie wordt genomen ten gunste van vergroening. De vergoeding daarvoor per hectare akkerrand bedraagt € 1.750.

Vorig jaar was het vrij l...

duurzaamheid & natuur

aat in de lente warm, waardoor de ingezaaide akkerranden pas in juni tot volle bloei kwamen.

FOTO HANNIE JOZIASSE

De groep boeren in het collectief is gevarieerd. Er zitten grote akkerbouwers bij, maar ook kleinschalig werkende biologische boeren en zelfs biologisch-dynamische boeren. “Die mix levert veel op. Daarbij gaat het niet alleen om technieken, maar we zien een heuse gedragsverandering optreden. Dat is erg belangrijk. Boeren krijgen zo een kans om nieuw zinvol vakmanschap te tonen. Die innovatie levert echte milieuwinst op.”

Dat gaat zeker niet vanzelf, weet Bos. “We moeten keer op keer informatie herhalen. Zeker de gangbare akkerbouwers zijn gewend om preventief te spuiten. Wij leren ze om eerst te kijken naar het gewas en de insecten die er van nature rondlopen. Daar gaan de akkerbouwers mee aan de slag en dat levert echte verduurzaming op. Zo maak je van boeren wel natuurkenners, maar het werkt uiteindelijk alleen maar als het ook resultaat oplevert.”

Het levert soms ook goede vragen op. Vorig jaar was het vrij laat in de lente warm, waardoor de ingezaaide akkerranden pas in juni tot volle bloei kwamen. Hoe bestrijd je dan de eerste bladluizen die al in mei actief worden? Dan zijn natuurlijke vijanden van belang die ook zonder nectar en stuifmeel kunnen, zoals loopkevers en spinnen.

Het resultaat mag er absoluut zijn,

ziet Bos aan de cijfers van Bloeiend Bedrijf. “Al in het eerste jaar heeft drie kwart van de bedrijven die insecticiden gebruiken dat aangepast. Een kwart daarvan is minder gaan spuiten, maar ruim de helft – 52 procent – heeft helemaal geen insecticide gebruikt op het perceel waar de akkerrand lag. Dat is echt opzienbarend, zeker als je weet dat zij zelf die beslissing hebben genomen op basis van eigen kennis en vertrouwen in nuttige insecten.”

Die gedragsverandering leidt naast minder spuiten tot meer contact met de omgeving. Bos: “Natuurlijk gaat het vooral om kennis en de integrale aanpak, maar als er fietsers stoppen om met de boer een praatje te maken over de bloeiende akkerranden doet dat zo’n man of vrouw toch ook wat. Ik ken in Zeeuws-Vlaanderen een boerengezin waarvan de moeder een camera heeft aangeschaft om insecten in haar akkerranden te fotograferen. Die zet ze op internet om

te delen. Er gaat een wereld voor deze mensen open.”

Dit enthousiasme geldt zeker niet voor alle deelnemers, geeft Bos toe. “Bloeiend Bedrijf gaat tegen de praktijk van vele jaren in. Je moet nieuwe kennis vergaren en die toepassen en dan vertrouwen hebben in het resultaat. Dat is zeker niet voor iedereen weggelegd. Er zit ook een financiële kant aan, want je verliest teeltoppervlakte. Akkerranden zijn vaak zes meter breed. Dat betekent al gauw

een hectare op anderhalve kilometer akkerrand. Dit project wordt voor drie jaar betaald met subsidie van het ministerie en de EU. Daarna moet het nieuwe Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) van Europa het overnemen. Mocht dat niet doorgaan, want het moet nog worden goedgekeurd, dan dreigt dit soort initiatieven te stranden.”

Meer informatie op www.bloeiendbedrijf.nl

Combinatie van landbouw en ecologie

In de afgelopen maanden zijn twee boeken verschenen die inzoomen op boeren die de combinatie landbouw en ecologie hoog in het vaandel hebben staan.

‘Op weg naar een fijnzinnige landbouw’ wordt gepresenteerd als een ontdekkingsreis van boer Jan Schrijver. Samen met tuinman/journalist John van der Rest praat hij met deskundigen uit de landbouw, economie en de gezondheidszorg over het belang van een landbouw die de ecologie respecteert. Over wormen, bijen en lepelaars gaat dit landbouw-

boek, maar ook over gezonde bodems die uiteindelijk leiden tot gezonde mensen. Meer informatie:

www.delepelaar.com

In ‘De aarde zal weer vruchtbaar zijn’ tekent journalist Ellen Winkel verhalen van tien pioniers uit de biologisch-dynamische landbouw. Tegen de stroom in vaak, overtuigd van het eigen gelijk, vinden deze bevlogen diehards hun weg. Na vele decennia vinden zij meer waardering en daarmee navolging. Meer informatie: www.ankh-hermes.nl

